Nr. 31. Toruń, 30. lipca 1910. Rok III.

KŁOSY

Organ Związku Kółek Roln. Zachodnio-Pruskich.

(Tygodnik wychodzący co sobotę.)

Przedpłata kwartalna wynosi na wszystkich pocztach w Niemczech **75 fenygów.**
Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od jednołamowego wiersza. Przy powtórzeniu udziela się stósownego rabatu. — **Kółka** od ogłoszeń siewów i bydła rozpłodowego płacą tylko **10 fen.** od wiersza.

Szczęść Boże!

Wszelkie przyczynki redakcyjne prosi się adresować **Połczyński** Wysoka, Wittstock pr. Frankenhagen Wpr.
W sprawach druku i ekspedycyi oraz wiadomości o ruchu w „Kółkach" **S. Buszczyński**, Thorn, Brückenstr.
Ogłoszenia i reklamy przyjmuje **K. Zabłocki** Thorn, Brückenstrasse.

OD PATRONATU.

1. Zapisiwać **sztuczne nawozy!** (Numery poprzednie.)

2. Czas zapisać węgle na zimę, bo są obecnie tańsze nietylko, ale też łatwiej je dostać, jak późniejszą jesienią, gdzie czasem i 6 tygodni czekać trzeba na nadejście wagonu. Węgle kupowane detalicznie są o 30 fen. droższe niż wagonem sprowadzane. Nasze »Rolniki« z powodu korzystnych umów ks. patrona Wawrzyniaka z kopalniami dostarczają węgli bardzo tanio.

3. Zawczasu też warto zamówić **siewne żyta** (Petkus), najlepiej oryginalne od hodowcy prosto (v. Lochow-Petkus) lub przez Landwirtschaftskammer. To co się z rąk prywatnych kupuje jako I-szy odsiew, to często jest już 3 lub 4 odsiewem.

Żyta oryginalne każdy nasz członek nabyć powinien. Kosztów niema żadnych, bo chociaż może ctr. kosztuje 13 lub 14 mk., to sieje go się tylko 60 f., a żniwi 12 ctr. na morgę. Każdy rocznie **1 procent** swego wysiewu powinien sprowadzić **oryginalnego** siewu, a będzie w ten sposób co 3 lata miał cały siew nowy. W tym roku oryginalne siewy tańsze niż po inne lata.

Przypominamy by siew sprowadzony z worków zaraz wysypać.

Siewne zboże.

Już przy żniwieniu myśli się o siewnem ziarnie, gdyż **nie każde** zboże na siew przeznaczyć można.

1. Do siewu bierze się tylko ziarno z **bujnego pola,** które najmniej 10 ctr. z morgi wydało. Chociażby pojedyńcze ziarnko było ciężkie i piękne, to jednak lichy plon wyda, jeżeli pochodzi z małego kłosa lub rzadkiego zboża. Nie wystarczy zatem siać dorodne ziarno, jeszcze musi być z rodnego gatunku.

2. Zboże do siewu przeznaczone powinno być **lepiej dojrzałe** niż inne. Z cięciem należy się zatem wstrzymać o tyle, by ziarno w kłosie już twardnąć zaczęło. Zazwyczaj uważa się jako porę najwłaściwszą do cięcia chwilę, kiedy ziarnko niema już mleka. Otóż do siewu trzeba poczekać 2—3 dni dłużej. Im lepiej bowiem ziarno na pniu dojdzie, tym lepszy kiełek, a zatem tym zdrowszą roślinę wyda.

3. Zboże do siewu przeznaczone nie powinno pochodzić z żyta w snopach **porosłego.** Chociażby w takim zbożu nie każde ziarnko już kieł puściło, to jednak w każdem ziarnku kiełek już pęczyć się zaczął. Taki raz spęczony kiełek, chociażby znów zasechł, jednak już tylko nikłą i słabą roślinę wyda. Zasada zatem jest, że zboże, w którem się wogóle kły pokazały już **całe** do siewu jest niezdatne.

4. Zboże na siewne ziarno przeznaczone, powinno być wożone w suchy czas i w zupełnie **suchym stanie.** Zboże bowiem, które ma choć trochę wilgoci **zagrzewa** się w stogu lub stodole. Takie zagrzanie, czyli pocenie nic zwykłemu zbożu nie szkodzi, zabija wszakże o ile 50 stopni przeniosło **siłę kiełkowania** w ziarnku, a już przy 40 stopniach bardzo ją nadwątla. Często słabe oziminy stąd pochodzą, że siew się zagrzał, a mało kto na ten szczegół należytą zwraca uwagę, tymbardziej, że po ziarnie nic nie widać. Trzeba z tego powodu zawsze przed siewem zrobić próbę kiełkowania. Na 100 ziarnek »omackiem« z siewu wziętych powinno 93 6-go dnia pokazać kiełki zdrowe i silne.

5. Taksamo jak w słomie, zagrzewa się zboże i na spichrzu: Stąd nie wysoko sypać należy siewne zboże i pilnie je przerabiać. Zboże które już nabrało »zapachu« jest do siewu niezdatne. Po pierwsze ów »zapach« pochodzi z widzialnej pod mikroskopem pleśni, któreby ziarnko jako też kiełek w ziemi toczyła, ale zanim doszło do »zapachu« zboże musiało być »zagrzane«, a zatem siła kiełkowania już przez to ucierpiała.

6. Oczywista rzecz: oczyszczenie zboża

w **wialni** u obcych nasion. O ile się to nie dzieje, to już nie wina rozumu, lecz ospałości. Pewnie też żaden gospodarz sam sobie zielska i chwastu siać nie będzie, uczyni to chyba jaki nieuczciwy urzędnik albo niedozorowany włódarz. Ci wszakże o ile tylko mogą, to starają się oszczędzić sobie pracy czyszczenia.

7. Kto najmniej może zdobyć się na **tryer** ten tego wydatku nic powinien żałować, by odłączyć ziarno pośledne od siewu. **Dla Kółek** poleca się spółkowe sprowadzenie tryera, gdyż jeden tryer dziennie 100 ctr. zboża oczyszcza.

8. Co Kółka w każdym razie posiadać powinny to **wagę holenderską,** by skonstatować ciężkość zboża. (Waga ta przyda się przy każdej sprzedarzy zboża, gdyż zboże handluje się wedle ciężkości specyficznej, którą konstatuje waga holenderska. Cały przyrząd kosztuje około 20 mk. »a można nim kontrolować kupca, który bez tego zawsze będzie twierdził że zboże »lekkie«.) **Sieje się** tylko żyto ważące przynajmniej **121 funt.** »po holendersku«.

Przygotowanie siewu jest jedno z najważniejszych czynności rolnika, bo przyszłe żniwo **najbardziej** od siewu zależy. Niedostateczny pokarm mogą zastąpić obfite opady, nawet błędy uprawy (chociaż trudno) powetować mogą klimatyczne przypadłości, siewu nic zastąpić ani powetować nie może. *(L. P.)*

Protokół Sejmiku K. R. w Tucholi.

(Dokończenie.)

Jako środki prowadzące ku podniesieniu i dalszemu rozwojowi Kółek rolniczych podaje wielebny referent:

1. Zakupienie mszy św. za zmarłych członków. 2. Szczepienie świń przeciw czerwonce. 3. Wspólny inwentarz rozpłodowy. 4. Wspólne zwiedzanie gospodarstw, zabawy połączone z tańcami, loteryjka i t. p. Zaleca także prowadzenie książek kontrolowych w których nieuczęszczających członków na zebrania piętnować, a gorliwych nagrodami pociągnąć proponuje. W końcu stawia wniosek który brzmi:

„Zebranie walne delegatów i wicepatronów Kółek rolniczych zechce uchwalić, aby pp. wicepatronowie o to się o ile możności starali, aby wszędzie kółka rolnicze parafialne zakładać“:

Wniosek ten został jednogłośnie przyjęty.

Drugi wniosek, **ażeby patronat z osobnych składek Kółek urządził własne ubezpieczenie dla bydła rozpłodowego** poleciło zebranie rozwadze patronatu.

Korreferentem był **ks. w. p. Szydzik** z Wiela. Dawał rozmaite rady i wskazówki odnoszące się do rolnictwa i kółek, zachęcał do **wspólnego zakupu narzędzi** rolniczych, jakich małorolny sam sobie sprawić nie może, odwoływał się na pewne niemieckie Kółko rolnicze, które się wspólnemi narzędziami rolniczemi z korzyścią posługuje wypożyczając takowe za stósowaną opłatą.

P. Czarliński z Zakrzewka wygłosił odczyt na temat:

„Na co najbardziej zważać powinien nowonabywca ziemi“.

Szanowny referent udziela rad aby przy zakupnie ziemi zważać na dobrą komunikacyę, która wartość ziemi podwyższyć lub obniżyć może; na inwentarze może wypasione i dobrze się prezentujące, lecz pomimo to stare i liche; na budynki, które na zewnątrz pięknie pobielone i wyrestaurowane wewnątrz mogą przedstawiać ruderę z walącą się belkowiną; na narzędzia rolnicze, czy dostateczna ich liczba i w jakim stanie; na jakość ziemi i w jakiej kulturze, dalej należy dokładnie zbadać hipoteki ile w danej miejscowości wynosi podatek obrotowy szkólny, kościelny i t. d.

W dyskusyi zabierają głos Dr. Karasiewicz, p. Górski, ks. Pełka, p. patron ks. Cyra. Z pomiędzy innych rad dyskutujących zanotować należy, że kupujący powinien mieć przynajmniej jedną czwartą wartości majątku.

P. Dr. Karasiewicz z Tucholi wygłosił wykład „W sprawie przymusowego zabezpieczenia w kasach chorych“.

Mówił o zabezpieczeniach dotyczących gospodarzy i w końcu przedstawił następującą rezolucyę:

„Zebrani w Tucholi na sejmiku Kółek rolniczych Prus Zachodnich delegaci pragną ażeby kasy chorych ziemskie oparte były podobnie, jak kasy chorych miejscowe na podstawie samorządu. Gdyby kas tych nie oparto na podstawie samorządu, byłoby zaprowadzanie przymusowego zabezpieczenia samodzielnych gospodarzy niepotrzebnym i uciążliwym ciężarem dla gospodarzy“.

I tę rezolucyę jednogłośnie przyjęto.

W sprawach potocznych zabiera głos p. patron i zachęca gospodarzy, aby swych synów porą zimową posyłali w celu kształcenia **do szkół rolniczych** i poleca jako **takie Bydgoszcz,** zaś letnią porą na praktykę gospodarczą do więcej renomowanych gospodarstw. Córki gospodarzy nie powinny też pozostawać w zaniedbaniu, lecz i one trzeba wysełać do zakładów kształceniem dziewcząt w kierunku gospodarczym się zajmujących, jak Zakopane i t. p.

W końcą wzniesiono okrzyki na cześć pp. patrona, marszałka i wicepatronów.

P. marszałek podziękowawszy sejmikującym za uczestnictwo w zebraniu, także pp. prele-

gentom za tak treściwe i pouczające odczyty, które w łamach naszych »Kłosów« wkrótce się ukażą, solwował zebranie o godzinie 5,45 popołudniu. *E. Wilkans*, sekret. sejmiku, Rówienica.

Ruch w Kółkach.

Papowo Toruńskie, dn. 24. lipca 1910. Dzisiejsze zebranie Kółka odbyło się przy udziale 12 członków. Po sprawozdaniu obydwóch delegatów z zjazdu w Tucholi dn. 7. b. m. skreślił p. wicepatron Czarliński treść odczytu swego „Na co powinien szczególnie zważać nowonabywca ziemi“. Nad tym tematem jak i następnym „o zabezpieczeniu robotników od chorób“ wywiązała się ożywiona dyskusya. Mówiono dalej o założeniu spółki melioracyjnej dla parafii, o rachunkowości, i wspólnem sprowadzeniu sztucznych nawozów. — Podaje się także do wiadomości, że dn. 30. b. m. jako w dzień trzeci rocznicy śmierci byłego patrona ś. p. Edw. Donimirskiego umieszczoną będzie tablica pamiątkowa w kościele parafialnym w Papowie Toruńskim. *Zarząd.*

Posiedzenie Kółka rolniczego na parafię **Prątnicką** odbędzie się w niedzielę dnia 31. t. m. o godz. 5-tej po południu w lokalu p. Karczewskiego w Prątnicy. Wstęp tylko dla członków. *Zarząd.*

Posiedzenie Kółka roln. w **Kościerzynie** odbędzie się w niedzielę 31. t. m. o 1 godz. po południu w lokalu p. Muchowskiego (Bazar). *Zarząd.*

Zebranie Kółka roln. w **Złotowie** odbędzie się **14. września w poł.** o godz. 12, na sali p. B. Lamparskiego. *Zarząd.*

Edward Szpitter

Tuchola Pr. Zach.

fabryka maszyn i ślusarnia

poleca własnego wyrobu

maneże,
sieczkarnie,
brony,
wały trzyczęściowe i
młockarnie,

wyrobu Ventzkiego:

pługi,
kultywatory,
radła.
rzędowniki i
centryfugi.

Wszelkie narzędzia i maszyny rolnicze są zawsze na składzie.

Członkom Kółek rolniczych udzielam 5 do 10 procent rabatu.

---

10 Książek za mk. 10.—

Dopóki zapas starczy sprzedaję po cenie nadzwyczaj taniej:

Gjellerup, Karol. **Minna.** Powieść	M. 4.—
Bełza Władysław. **Wrażenia z podróży:** Wenecya — Padwa — Werona — Jezioro Garda — Medyolan — Genua i Piza — Florencya — W republice San Maryno — Grób w Ossiaku .	„ 3.—
Vivant studiosi bibentes. **Zbiór ulubionych śpiewów studenckich** z nutami i całkowitym tekstem	„ 1.20
Andruszewski. **Z ziemi łez** . .	„ 2.40
Nowiński. **Ku bytowi.** Powieść	„ 1.60
Małecki. **Lechici**	„ 4.—
Krwawy gość, powieść . .	„ 1.20
Tichonow. **Początek końca** .	„ 1.—
Zieliński. **Poezye**	„ 5.—
Bezmaskiego **Historya ostatnich 98 lat**	„ 7.—

K. Zabłocki w Toruniu.

„Rólnik“

Łasin (Lessen Wpr.)

donosi Panom gospodarzom, iż z dniem 1-go lipca r. b.

rozpoczyna swoją działalność

w skupywaniu wszelkich gatunków **zboża** i **nasion** po możliwie najwyższych cenach.

Zarazem zwraca uwagę, iż dostarczać będzie **wszelkie gatunki paszy, nawozów sztucznych, nasion, wapna, węgli i narzędzi rólniczych.**

Codziennie świeżo upalone

kawy z własnej palarni.

Skład kolonialny

win i cygar.

Fabryka najdelikatniejszych

likworów stołowych.

Carl Matthes,

TORUŃ, Seglerstr. 26.

TELEFON No. 8.

Pankalla & Krenz

Przedsiębiorstwo melioracyjne i miernicze

Telefon 511. — Toruń — ul. Fryderyka 14.

(Żyrokonto w Banku Związku Spółek Zarobkowych.)

wykonuje pod nadzorem bezpłatnym mierników rządowych i inżynierów kultury a dozorem stałym sumiennych i doświadczonych szachtmistrzów przy długoletniej gwarancyi:

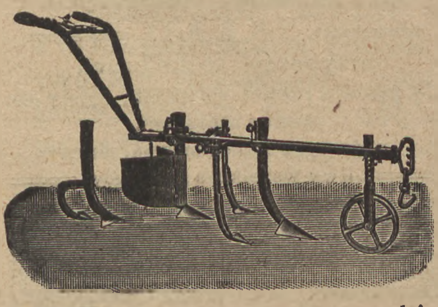
1. **roboty drenarskie** na probostwach, na mniejszych i większych majątkach, dla spółek wodnych (drenarskich) i zawiązywanie takowych, kanały otwarte i kryte;
2. **meljoracje łąk** przez nawodnianie i osuszanie (kultury murszowe), zawiązywanie spółek wodnych (łąkowych), regulowanie kanałów i urządzanie stawów rybnych;
3. **pomiary katastrowe**, landszaftowe, gospodarcze, regulowanie granic, parcelacye i t. d.

Najspieszniejsze wykonanie i najtańsze ceny dla obszernej organizacyi. Dojazdy informacyjne bezpłatne i bez zobowiązania interesentów.

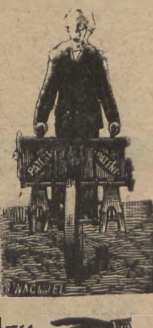
H. CEGIELSKI Tow. akc. Filja w GRUDZIĄDZU

TELEFON 211. **(Graudenz, Pohlmannstr. 19) obok poczty.**

Najstarsza jedyna największa fabryka polska

poleca najnowsze i najlepsze kartoflarki **„Alexandra“**, najnowszy oryginalny **„Hellera“** pług z pogłębiaczem, pługi **„Rekord“** dwuskibowe i w giętych słupicach, pługi **„Sęp“** do głębokiej órki jednoskibowe, brony oryginalne **„Laaka“**, spulchniacze i walce wszelkich systemów, pierwszorzędne parowe garnitury angielskiej firmy **„Davey Paxmann & Co., Litd. Colchester“**, prasy do słomy **„Welgiera“**, wialnie **„Roebera“**, parowniki i t. d. — słowem wszelkie w zakres rolnictwa wchodzące **narzędzia i machiny** po cenach umiarkowanych.

Stała wystawa machin i narzędzi rolniczych w podwórzu filji w Grudziądzu.

Franc. Całbecki, **generalny zastępca na Prusy Zachodnie i Wschodnie, Krainę i Pomorze.**

Nakładem i pod redakcyą Patrona Dr. L. Połczyńskiego, Wysoka. — Druk S. Buszczyńskiego w Toruniu.